

EDITORIÁL

JANA GERŽOVÁ

Úvodnú štúdiu aktuálneho čísla časopisu Profil napísala Katarína Rusnáková, ktorá sa dlhodobo venuje problematike pohyblivého obrazu a aktuálne sa zamerala na fenomén času. Skúma ho na vzorke ikonických diel, ktoré pracujú s časom explicitne a vďaka vyspelým technológiám ho extrémne ohýbajú – spomaľujú (Bill Viola), zrýchľujú (Sam Taylor-Wood), vyjadrujú sa k nemu nepriamo cez viacvýznamovú symboliku hodín (Chrisa Marclay), premyslenú prácu s found footage (Douglas Gordon, Arthur Jafa) alebo časozberne (Aj Wej-wej). Sme radi, že si autorka vybrala aj diela, ktoré boli prezentované u našich západných susedov – Jafov film *Love Is the Message, the Message Is Death* v Galérii Rudolfinum (2019) a Wei-weiov dokument *Coronation* na Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov Ji.hlava (2020), pretože statické reprodukcie, ktoré ponúkame našim čitateľom, nedokážu plnohodnotne sprostredkovať ich poslanstvo. Všetkým, ktoré a ktorí to nestihli naživo, odporúčame pozrieť si ukážky na <https://www.youtube.com/watch?v=IKWmx0JNmQY>; <https://www.youtube.com/watch?v=uL4X26wEDQw>.

Eva Kapsová, pôsobiaca v Ústave literárnej a umeleckej komunikácie pri Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, dlhodobo pre náš časopis mapuje zaujímavé výstavy tohto regiónu. Aktuálna štúdia *Od ľudovej tradície k folkloru, folklorizmu a ich dekonštrukcii* vychádza z analýzy výstavy *Folk-lore*, ktorú pre Nitriansku galériu pripravila Barbora Kurek Geržová. Ako naznačuje samotný názov výstavy, zámerom kurátorky bolo kritické čítanie ľudovej tradície, dekonštrukcia zaužívaných stereotypov a poukázanie na málo reflektovanú skutočnosť, že model tradičného vidieckeho života bol odrazom patriarchálnej spoločnosti, ktorý vypovedá o „nerovnoprávnom

Bill Viola: Oceán bez brehu / The Ocean Without a Shore, 2007, miestne špecifická trojkanálová videoinštalácia / video-projekcia, farba, čiernobiele, zvuk, 90 min., slučka, záber z videa © Bill Viola, detail

postavení žien, o spoločenských tlakoch, ktoré im neumožnili prekročiť hranice dané tradíciou, o diskriminácii, ale aj o vysokej miere násillia“ (TS). Dobré to ilustruje názov jednej zo sekcií výstavy *Žena je len vecheť oproti mužovi*, vypožičaný zo zbierky *Slovenské príslovia, porekadlá a úslovía*, ktorú v roku 1897 vydal Adolf Peter Záturecký. Virtuálnu prechádzku výstavou si môžete pozrieť na adrese <https://nitrianskagaleria.sk/event/en-folk-lore/>.

Iný pohľad na diskrimináciu žien ponúka vo svojom diele, ktoré sme zaradili do rubriky Fem pozitív, Nóra Ružičková. Ide o autorkin projekt zameraný na neviditeľnosť žien v Slovenskom národnom povstaní. Ako formu použila apropriovajú knihu historika Jozefa Jablonického. Podrobne o projekte referuje Nina Vrbanová, zdôrazňujúc, že dielo „nesie paralelný podtext nášho povedomia o SNP, ktoré je prevažne skratkovito vnímané ako výsostne mužský fenomén, orientovaný na fyzický boj a *de facto* vojenský zápas o moc (a hodnoty).“

Pre rubriku Profil Profilu sme vybrali tvorbu 35-ročného trnavského výtvarníka Mira Trubača, ktorý sa s veľkým zaujatím venuje drobnej figurálnej plastike – žánru, ktorý má na Slovensku skôr okrajovú pozíciu. Túto oblasť si nevybral s cieľom oponovať iným, aktuálnejším trendom, ale preto, že nedokáže „uvažovať“ inak ako prostredníctvom ľudského tela“. Ateliér zaplnený drobnými, humornými či skôr sarkastickými a subverzívnymi postavami zaujal nielen Adriána Kobetiča, ktorý s autorom urobil rozhovor, ale aj kurátorov medzinárodnej výstavy *Personal Structures – Open Borders (Time, Space, Existence)*, ktorá bola sprievodným podujatím 57. ročníka Biennale di Venezia v roku 2017.

V úvodnej časti tematického bloku Umenie a ideológia sa venujeme multižánrovému podujatiu Slovenskej národnej galérie Akcia ZET, ktorého neuralgickým bodom bola maliarska replika strateného ideologického a propagandistického obrazu *Vďakyvzdanie českého a slovenského ľudu generalísimovi Stalinovi (1950 – 1952)*, vytvorená maliarom Marcelom Mališom (2020 – 2021). Spolu so Zorou Rusinovou a Jiřim Davidom rozoberáme rôzne aspekty tohto apropriačného maliarskeho gesta a ponúkame dve rôzne optiky jeho čítania.

Iný pohľad na vzťah umenia a ideológie prináša štúdia Petra Tuku, ktorý na príklade tvorby vybraných slovenských neoficiálnych autorov a autoriek sedemdesiatych a osemdesiatych rokov minulého storočia testuje tézu, že toto umenie „nevznikalo napriek mocenskej regulácii, ale vďaka nej“. Opiera sa pri tom o dva texty – *Umenie bez umelcov* (A. Vidokle) a *Umelec bez umenia* (J. Kroutvor), ktoré každý z inej historickej a politickej perspektívy riešia vzťah medzi umelcami a mocou, ktorú Vidokle spája s kurátormi a Kroutvor so štátnou mašinériou. Tuka, analyzujúc predovšetkým Kroutvorove texty, prichádza k záveru, že politické obmedzenia v čase normalizácie prispeli k tomu, že u časti neoficiálnych umelcov a umelkýň sa ďalej prehlboval model umenia postavený na participatívnych aktivitách, kde sa miesto artefaktu ponúkal zážitok. Na Tukovu štúdiu nepriamo nadväzuje text Daniely Šiandorovej, ktorá sa venuje sociálnym projektom Roberta Cypricha zo sedemdesiatych rokov minulého storočia. Mnohé z Kroutvorovej diagnostiky, s ktorou pracuje Tuka, by sa dalo použiť aj v súvislosti s Cyprichovou ambíciou participovať na utváraní životov iných budovaním ich osobnej kultúry. Platí to pre tie pasáže, kde Kroutvor hovorí: „Zmyslom tohto živého, žitého a žijúceho umenia už nie je variácia na objekt, ale predovšetkým mutácia človeka“ (citované podľa Tuku).

Záver čísla patrí rubrike Z archívu, kam sme zaradili reprint rozhovorov so Stanom Filkom a Jánom Zavarským, ktoré sa uskutočnili v roku 1991 a boli prvou ponovembrovou reflexiou *Bieleho priestoru v bielom priestore* (1973 – 1974), projektu známeho iba malému okruhu neoficiálnych umelcov a umelkýň. Navyše ide o jediný autorizovaný rozhovor, v ktorom sa Stano Filko k tomuto projektu vyjadruje.